

IVAN MEDEK (Videň)

KŘESŤANÉ A EXKOMUNISTÉ NEJEN V CHARTĚ 77.

Rád bych svůj krátký příspěvek, který navazuje na článek Zdeňka Mlynáře v posledním čísle Studií, začal podobně. I nám, kteří se hlásíme ke křesťanství jako myšlení a způsobu života, byla v Praze v úřadovnách STB kladena otázka, jak můžeme spolupracovat s bývalými komunisty. Totéž jsme slyšeli od mnoha církevních osob, dobrých katolíků a se stejnými dotazy se setkáváme i v emigraci.

Odpovědi jsou prosté. Za prvé, považujeme spolupráci s každým, komu jde o obhajobu lidských práv, za přirozenou povinnost. Za druhé, a to se mi jeví důležité, si právě jako křesťané nemůžeme dovolit pochybovat o možnostech nejradikálnějších změn, které se v člověku odehrávají. Za třetí – a to si dovoluji považovat za nejdůležitější – míra spoluviny právě křesťanů na situaci v Československu je nepochybná a je na čase i z této skutečnosti vyvodit závěry do budoucnosti.

Charta 77 není romantickým revolučním gestem ani politickou koncepcí budoucnosti. Je výrazem velmi silného a klidného vědomí nutnosti každodenní, nepřestávající drobné práce. Je to mravní apel, jehož vyhlášením se cosi podstatného změnilo v životě společnosti. Je důležité, že se k porušování zákonů a lidských práv přestalo mlčet.

Není důležité, kolik, jaký počet lidí má odvahu mluvit. Ale skutečnost, že se zde poprvé v moderních československých dějinách spojili lidé nejrůznějších názorů, vyznání a přesvědčení, aby nastavili zrcadlo režimu i celé společnosti, je historickou skutečností, jejíž význam přerůstá hranice naší země a měl by být pochopen každým, komu ještě alespoň trochu záleží na tom, co se doma děje. Pokus stále přesvědčovat a mravním nátlakem donucovat vládu, aby plnila alespoň své vlastní zákony, není nikdy zbytečný. Totalita je teoretický pojem. V absolutním smyslu nemůže existovat. Vždycky je možno proti ní něco dělat. Je to samozřejmě riskantní. Ale za jakoukoliv cestu ke svobodě se musí platit vždycky a všude. Bylo by dobře připomenout, že v Československu platí a jsou připraveni platit všichni bez rozdílu. Ať si již říkají jakkoliv – křesťané, liberálové, exkomunisté, socialisté, radikálové atd. Ale nejenom platit. Především pracovat.

Víme, že emigrace politická i nepolitická byla prohlášením Charty 77 překvapena stejně jako úřady v Československu. Později se snad toto

překvapení u mnoha lidí na západě změnilo v respekt. Bylo by krásné, kdyby k tomu mohla přistoupit i práce. Ne gesta a prohlášení. Docela obyčejná, malá a užitečná práce. Prospěšná domovu. Tomu domovu, jemuž jsou tak zvané »ideologické« rozpory cizí, nesrozumitelné, neúžitečné a dokonce nebezpečné.

* * *

Charta 77 nikoho nezbavuje jeho přesvědčení a povinností z něho vyplývajících. Nesjednocuje protikladná stanoviska a přesto jejich zastánci považují spolupráci nejen za možnou, ale za nutnou. To není výsledek práce Charty, je to podmínka jejího vzniku. Dávno předtím, než se Charta 77 dostala na světlo, se něco velmi podstatného ve společnosti změnilo. Nikdo v Československu nevěří v budoucnost komunismu jako totalitního systému. Ale také nikdo nevěří v budoucnost jakéhokoliv jiného totalitního systému. Platí to jistě i pro všechny ostatní země východní Evropy. Recepty a reformy shora nebo dokonce z dálky jsou v rozporu se základní potřebou společnosti, hledat všechny myslitelné, byť i někdy jen jako úzká a nebezpečná stezička se jevící cesty k nalezení základů svobody, která je podmínkou další existence národa.

Ne tedy vybudování ideového nebo dokonce (Pánbůh nás ochraňuj) »ideologického« východiska, na němž by snad mohla být svoboda vybudována – event. »povolena«, ale vytvoření podmínek k takové svobodě, ze které nebude nikdo vylučován ani omezován a lidé o své budoucnosti rozhodnou sami. Že to nebude zadarmo je jasné. Ale právě Charta 77 dokazuje, že to je možné a její signatáři se pro tuto cestu ke svobodě rozhodli již teď. Význam tohoto kroku je nesporný a dokazuje, že není utopií. Bez ohledu na to, že kroky, které k uskutečnění tohoto cíle v širokém měřítku povedou, budou zejména v oblasti zahraniční politiky poznamenány nutností moudrého a klidného postupu, který se mnoha lidem může jevit jako nesrozumitelný. Co by však nemělo být nesrozumitelné již teď a ani na okamžik, je fakt, že podpisem Charty 77 se každý její signatář ve skutečnosti i v teoretickém myšlení vzdal jakéhokoliv nároku vydávat své přesvědčení za jediný návod a v jeho jménu omezovat ostatní v celé společnosti. Platí to pro křesťany stejně jako pro exkomunisty a další. Všem to moc prospělo, už dávno to potřebovali. My i oni – a to je jedno, jak si tato slova kdo vykládá.

Ale i v tomto smyslu jsme teprve na počátku. Je třeba mnoho pracovat. Doma i tady.

* * *

Charta 77 není jen apelem na režim. Je především mravní výzvou celé společnosti a tedy také křesťanům. Tolerance je schopnost nést kříž druhého, jako by to byl můj kříž – nevím, je-li tento citát z Preisnerovy *Kritiky totalitarismu* doslovný, ale doma měl velký význam a ohlas.

Ne však vždycky u křesťanů, z nichž mnozí jsou přesvědčeni, že právě oni jsou z celého národa nejpronásledovanější a nejméně ze všech si to

zasluhují. Když jsme před lety v Praze spolu s Paterem Dr. Antonínem Mandlem nahlas začali říkat, že nevidíme žádný důvod, proč by v totálně nesvobodném státě měla být svobodná právě církev, sesypala se na nás řada výtek. Mnohé z nich se později objevily v jiné podobě, když byl formulován dokument Charty 77 o situaci křesťanů v Československu a jiná doplňující podání státním úřadům. I tehdy jsme byli stále upozorňováni, že práva křesťanů by měla být vymáhána energičtěji a rozhodně bez kritky do vlastních řad.

Po roce 1948 přinesla církev snad největší oběti. Nikdo nespočítá léta vězení a internací kněží i laiků, z nichž mnozí skončili smrtí. Utrpení se nedá měřit jako v účetní knize a nelze s ním manipulovat jako s politickým argumentem. Věřím ale, že je darem. Obrovským vkladem do společné pokladnice lidstva. A jediným majetkem, který má církev a ke kterému se může hlásit. Zapomene-li na to a zamění-li obranu tohoto bohatství za obhajobu svých institucí, je to vždycky její tragédie.

Netvrdím, že tomu tak je na všech místech. Ale vím, že lidská a občanská pasivita tisíců (bojím se, že milionů) lidí v Československu byla a je nejvážnějším nebezpečím pro budoucnost národa. Pokud se do ní stahují křesťané, nesou – právě proto, že se za křesťany považují nebo vydávají – větší míru viny než kdokoliv jiný. Oni totiž nemají právo na klidný a pohodlný život. Nebyl jim slíben.

Tím méně práva mají na privilegia a i na prosté uznání od obecně protilidsky jednajících úřadů, zejména je-li jedinou cestou k nim kompromis a taktika. Vždycky je zde nebezpečí, že bude zraženo něco víc. Na počátku křesťanství stojí postava plačícího Petra. Kdyby se tehdy na dvoře Pilátova domu pokoušel svým přátelům vysvětlit, že trojí záření bylo v dané chvíli tím nejrozumnějším, co mohl udělat pro záchranu »čehosi důležitého«, nevím, kde bychom byli.

Na adresu Petrovu říká Chesterton, že každý řetěz je jen tak silný, jako jeho nejslabší článek. Naši jedinou nadějí doma i v cizině je nepřestávající pokus tímto článkem být.

S vědomím vlastní nedostatečnosti. S vědomím, že pravda je něco, co nás předchází, s čím nemůžeme a nesmíme manipulovat. S úzkostí a strachem, že můžeme ztroskotat a zradit. Vždyť nemáme jiný majetek než vlastní malost a ubohost. Přijmeme-li však na tuto špatnost zeslabená bedra kříž všech ostatních, máme naději. Tu naději, o které Péguy říká, že je nejslabší a zapomínanou sestřičkou víry a lásky.